

OSMANLI ARAŐTIRMALARI

XXVIII

Neřir Heyeti - Editorial Board

Halil İNALCIK - İsmail. E. ERÜNSAL

Heath W. LOWRY - Feridun EMECEN

Klaus KREISER

Misafir Editörler

Hatice AYNUR - Mehmet KALPAKLI

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES

XXVIII

Prof. Dr. Mehmed ÇAVUŞOĞLU'na

ARMAĐAN - IV

İstanbul - 2006

MEHMED, CANIM KARDEŞİM...

Hilmi YAVUZ

Bir/

'Deli Laz geliyor!' Bodrum'un Kumbahçe Mahallesi Dere Sokak'ta 44 numaralı evin hanımının, taa yolun başından 'Nuran Sultan!...' diye seslendiğini duyar duymaz, gülerek eşine söylediği buydu: 'Deli Laz geliyor!..'

'Deli laz!' aslında Mehmed Çavuşoğlu'nu niteleyen, yerine tastamam oturmuş sözlerden biriydi hiç kuşkusuz. Eşimin bu sözleri, onun ve elbette benim, Çavuşoğlu'na duyduğumuz dostluklandı;-tıpkı Sait Faik'in 'Panco'nun Rüyası' adlı o benzersiz öyküsündeki gibi: Hani Panco'nun babası, yatakta sabah keyfi yapan Panco'ya çıkışır da, 'Panco, eşek Panco! Tembel Panco. Geç kalacağız' der ya, işte öyle: Panco 'Eşek ve tembel kelimelerindeki dostluğu her zaman hatırlayacağım' diye düşünür. Nuran'ın 'Deli Laz'ı da bunun gibiydi işte: Dostlukla doluydu!

Bodrum yazları! Mehmed'i ya Karabağlar'da, yamaçta, yukarılarda, o Turgutreis koyuna bakan evinde ya da Fener'de, Mustafa Çürük'ün o yıllarda (bundan rubu'u asır önce!) sadece salaş bir çardaktan ibaret olan lokantasında hatırlıyorum şimdi. Turgutreis'te buluşmuş olurduk çoğu kez, Fener'e, günü birlik denize gitmek için. Mehmed, Emine ve Mehmet Sami (oniki,onüç yaşlarında olmalıydı!) Karabağlar'dan inerler, beni, Nuran'ı, Ayşe'yi, Ali'yi ve Ömer'i Turgutreis'ten alırlar, (o araba hepimizi nasıl alırdı, şimdi düşünüyorum da!) doğruca Fener'e giderdik. Mehmed, mayosunu giyer, zıpkınını alır ve denizde ava çıkardı: Kural, onun avlayıp getirdiği balıkları yemekti çünkü! Denize girilir, çardakta oturulur, çocuklar acıkır, aradan saatler geçmiş olmasına rağmen Çavuşoğlu görünmezdi ortalıkta. Emine, sonunda sabredemez,

Mehmet Sami'ye 'Git, babana bak! ' demek durumunda kalırdı. Mehmet Sami bir süre sonra gülererek döner, 'babam, bir kayanın üstünde uyuyakalmış!' derdi. Neden sonra Çavuşoğlu sökün eder, balıkları Mustafa'ya verir, pişirmesine nezaret ederdi... Nuran'a göre Mehmed'in denizde beş altı saat kalması, onun 'Deli Laz'lığının şaşmaz bir kanıtı idi...

Mehmed'in bir de tüpsüz dalma maceraları vardır. Denize Vona'nın çaylarında çimer gibi daldı; -ne tüp, ne başka bir şey! Kaç defa, bu koşullarda denize dalmaması konusunda uyardık, ama dinleyen kim! Sonunda olacak olan oldu ve Mehmed'in kulak zarı patladı. Hiç unutmuyorum: Denizden kulağı kanayarak çıkmış ve elbette hepimizin ödünü patlatmıştı. Bu olaydan sonra bir daha dalmaz, diye düşündük ve elbette yanıldık. 'Deli Laz' bildiğini okumaya devam ediyordu...

İki/

Anılar, nasıl da yakına geliyor! Bir keresinde 1980 yazıdır, Çavuşoğlu'nun İskoçya'dan bir konuğuyla birlikte olduk. Yaşlı İskoç bayan Hazel, eğer belleğim beni yanıltmıyorsa, Mehmed'in Edinburg'da, Walsh'la çalıştığı yıllarda, kaldığı evin sahibi olmalıydı. O yaz, bayan Hazel'den, Çavuşoğlu'na 'McÇavuş' demeyi öğrendik. İskoç dilinde 'Mac' veya 'Mc', bizdeki 'oğlu' son ekinin karşılığı; dolayısıyla, 'Çavuşoğlu'nun İskoçcası 'McÇavuş' oluyor! Bayan Hazel, Mehmed'e, 'MekÇaviş' diyordu. O yaz, Nuran, ben ve çocuklar, Mehmed'e 'MekÇaviş' diye seslendik;- elbette Bayan Hazel'e saygımızdan ötürü!!!

Mehmed'in, sorumluluk duygusuna hep hayran kalmışımdır. Mehmed Sami, Emine ve Mehmed Çavuşoğlu'ların tek çocukları, İstanbul Erkek Lisesi'nde okuyordu ve Almanca öğrenmişti. Oysa Mehmed, Mehmed Sami'nin İngilizcesini de ilerletmesini düşünmüş olmalı ki, yanılmıyorsam 1981 yazında, bu defa da, Desmond adında Mehmed Sami akranı bir İngiliz (yoksa İskoç muydu?) çocukla görüldü. Oğlan çok ciddi bir çocuk; arasına, sanırsam bir yıl önce Nobel Barış Ödülü'nü almış olan Afrikalı rahip Desmond Tutu'nun adından esinlenerek ona 'Tutu!' diye seslenir olduğumuzda, suratını asışını hiç unutamam.

Mehmed'le olan dostluğumuzun tarihi eskidir. Ben, şimdi, 70'li, 80'li yıllardan daha geriye, Üniversite'de öğrenci olduğumuz yıllara dönmek istiyo-

rum. Onunla beni, büyük olasılıkla Yağmur Atsız tanıştırmış olmalıdır. Yağmur'un anılarından, onun Mehmed'le, Erol Güngör'le Lise yıllarından beri tanışıyor olduklarını biliyorum. Yağmur'un, Hukuk Fakültesi kantini'nde *A Dergisi*'ni çıkaran genç ve solcu takımına, yani bizim takıma takılmaya başlaması, Çavuşoğlu, Erol Güngör, Mehmet Genç, Kadir Mısırlıoğlu ve öteki bazı *Marmaratör*'lerle tanışmamıza vesile olmuştur. Mehmed de Hukuk'a kaydını yaptırmıştı, ama gönlü Edebiyat Fakültesi'ndeydi.

Az tartışmamışızdır onunla. Beni 'solcu' bellediği için söylemediğini bırakmamıştır. Haydarpaşa Lisesi'ndeyken oradaki 'solcu'larla, mesela Adnan Tayiz gibi, mesela Tanju Cılızoğlu gibi, fena halde takıştığından, hatta ciddi kavgalara kadar uzanan durumların yaşanmış olduğundan haberim vardı elbet: Mehmed'in çabuk parlayan bir tabiatı, ama bir çocuk kadar saf ve temiz bir kalbi olduğunu anladıktan sonra, ilişkilerimiz düzeldi. Bazı ortak ilgilerde de birleştik: İkimiz de Divan şiirini seviyorduk, karşılıklı beyitler okuyor, zaman zaman da beni sınava çekiyordu: Ali Nihat Tarlan 'ekolu'ndendi ne de olsa ve ona göre Divan şiirini bilmek, Yahya Kemal ya da Ahmet Hamdi Tanpınar gibi, bu şiirden *estetçe* bir haz duymak değil, o şiirin gizlediği anlamları açığa çıkarmaktı. Bir keresinde, şimdi hangi Divan şairine ait olduğunu anımsamadığım bir beytini okumuş, o beyitte ay'ın erken doğmuş olmasının ne anlama geldiğini sormuştu. Ben, beytin anlamının değil, kötü bir beyit oluşunun beni daha çok ilgilendirdiğini söyleyince de küplere binmiş, bana sıkı bir fırça atmıştı. Meğer ay'ın erken doğmuş olması, bir şehzadenin 'prematüre' doğmuş olduğunu imliyor imiş!

Üç/

O gün bununla da yetinmedi. Olay Bodrum'da, bizim Kumbahçe Mahallesi, Dere Sokaktaki evde geçiyor. Çavuşoğlu tutturdu: 'Bu beytin anlamını, Cevdet Hoca (Cevdet Kudret'i kastediyordu) da bilmez!' diye. Cevdet Hoca, Bodrum'da yaşıyor ve onunla ve eşi İhsan Hanım'la sık sık ve ailece görüşüyoruz. Mehmed de bizim bu ahbablığımızı biliyor. İlle 'sor!' diye ısrar ediyor:.. Çaresiz 'Peki, sorarım!' dedim, ama sormadım Mehmed de ertesi gün unutmuştu zaten...

Hani, Mehmed 'sağcı' ya, özellikle onu, Bodrum'da sık sık birlikte olduğumuz solcu 'eski tüfek' ağabeylerimizle karşılaştırmak istemiyorum: Ama

bir keresinde olanlar oldu: Bir akşam, bizim evin bahçesinde Kadir Abi (Vedat Türkali) ve eşi Merih Abla ile oturuyoruz: Kapı açıldı, içeriye Mehmed girdi: Nuran da ben de ne yapacağımızı şaşırdık, doğrusu, şaşırmaktan öte, ürktük de! Sonunda Nuran kendini topladı, sanki hiçbirşey yokmuş gibi, Mehmed'e Vedat Türkali'yi tanıştırdı. Ben, dehşet içinde, neler olacak diye beklerken, Mehmed'le Kadir Abi, bir Türkoloji muhabbetine girdiler ki, demeyin gitsin! Kadir Abi de İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı mezunu, edebiyat öğretmeni ya, ikisi bir süre sonra canciğer kuzu sarması oldular. Mehmed, bu tanışmadan sonra Kadir Abi'leri, bizimle birlikte kaç defa Fener'e, Mustafa'da balık yemeğe (ama illa kendi tuttukları olmak koşuluyla!) davet etmiştir...

Aslında Mehmed, solu ve solcuları hep merak etmiştir. Turgutreis'te, en sık görüştüğü dostlarından biri, Ajlan Sayılğan'dı. Bir kuşak 'solcu'nun en nefret ettiği adam! Beni Ajlan Sayılğan'la tanıştırmak istemiştir, ama olmadı.

Mimar Sinan Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanlığına getirildikten sonra Mehmed'le, 1984'den 1987 yazına kadar, haftanın üç ya da dört günü, Fakülte'deki odasında sık sık laflamışızdır. Zaman zaman, beni, asistanları Mehmet Kalpaklı ve Rahim Tarım'ı alır, Beşiktaş'ta köfteciye giderdik. O meş'um 1987 Temmuz'unda, ben, sınav notlarını teslim ettikten sonra Çavuşoğlu'na uğrayıp Bodrum'a ne zaman geleceklerini sordum. Ben hemen ertesi günü gidiyordum Bodrum'a, Nuran sonradan gelecekti.

Mehmed, Emine'nin izni dolayısıyla (Sinai Kalkınma Bankasında uzman olarak çalışıyordu Emine), ancak Temmuz ortalarında gelebileceklerini söyledi. Bodrum'da görüşmek üzere vedalaştık.

O gün akşam üzeriydi. Abdullah Uçman'dan bir telgraf getirdi postacı: Dere Sokak'taki evin bahçesinde oturuyordum. Telgrafi okudum ve öylece kalakaldım. Sanki yaz güneşi göç etmişti gökyüzünden, birden bir bulut düşmesi! Güneşin göç ettiği yerde duramazdım, o gece otobüsle döndüm İstanbul'a. Emine ve Mehmet Sami Cerrahpaşa'da yatıyorlardı. Nuran da oradaydı, Emine'nin başucunda...

Ölüm, onu çocukken Vona'da çimdiği derelerden almış, Susurluk'taki kuru bir derenin kenarına bırakmıştı....